

נראדה אור

פרשת חיי שרה תשפ"ד

גליון קצו שנה ד

באור רבוה"ק מלעכוויטש קוידענו

{ שניני אור }

בזמנים שכאלו הרבה מבינינו דורשים ומחפשים עצות וסגולות לקלקל מחשבות שונאיו ולהמשיך שמירה עלינו ועל כל בני עמנו. וכתמיד - לא תמיד נותנים לב לדברים המפורשים בדברי חז"ל כמסוגלים להפר עצת אויבנו.

בסיום דברות הקודש ברעוא דרעוין בשבת שעברה הזכיר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, דברי המשנה באבות, **בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך** - הכנעת הרצון לרצון יוצרנו מבטל את רצון הקמים עלינו.

אדמו"ר שליט"א פתח דברות קדשו בדברי המדרש המסתפק איזה מנסייונותיו של אברהם אבינו גדול יותר, נסיון ההליכה ממקומו - **לך לך מארצך**, או שמא נסיון העקידה - **ולך לך אל ארץ המוריה**. מסיק המדרש שנסיון העקידה גדול יותר. אך התמיהה צועקת מאליה - **הכיצד עולה על הדעת שהליכתו של אברהם אבינו מארצו היתה קשה עליו יותר מהליכתו לשחוט את בנו אהובו.**

ביאור הדברים כי כל אדם יש בו תכונות והרגלים שונים שבאופן טבעי מכתבים את צורת חייו, **אמנם שומר מצוות הוא, אך הכל במסגרת התכונות וההרגלים המוכרים** הוא לא ישנה את תכונות נפשו ולא יפרוץ את הרגלי חייו.

צורת חיים שכזו היא - לא נעים לומר, **צורת חייה של בהמה**, האריה לעולם לא יהפוך לכבש והנמר לא יהפוך לגדי, אין הוא מסוגל להפוך את טבעו ולשנות את הרגלו. שונה מכך האדם שיש בו כח לשנות את הרגלו והמוכר, עד עתה אמנם התנהג כך אך מעתה יתנהג אחרת.

מדרך העולם שהמקום מטביע בדריש בו תכונות והרגלים שונים, כך שהציווי לאברהם אבינו לך לך מארצך, אינו ציווי חד פעמי ללכת ממקומו. **כוונת הציווי היא דרישה תמידית לא להכנע לתכונות והרגלים** - לשנות את התכונות ולפרוץ את ההרגלים בעבודת הבורא. ולכך הסתפק המדרש שמא נסיון זה גדול מנסיון העקידה, בו אמנם נדרש מאברהם אבינו להקריב את בנו יחידו, אך סוף סוף הרי זו הקרבה חד פעמית.

כך נראים חסידים עובדי ה', **מתקופה לתקופה הנך רואה אותם שונים - נעלים יותר**, בהילוך המחשבה ובעבודת ה' בפועל, בתורה בתפלה ובכל ענין. לעומת אלו שתקועים בהרגלים הישנים, כך שמלבד מה שזקנם מלבין לא תראה בהם במשך הזמן שום שינוי...

ובמלים פשוטות: להיות שליט ולא נשלט - מוביל ולא מובל, אתה הקובע סדר יומך וצורת עבודתך ולא ההרגלים קובעים לך.

פריצת מסגרת ההרגלים היא **ביטול הרצון**, על ידו נזכה לבטל רצון אחרים המבקשים רעתנו, אמן.

{ דברות קודש }

גמילות חסדים מתוך ביטול להקב"ה

שנמשך בטבעו לכך. כדרך המעשה בהרה"ק רבי שמחה בונים מפרשיסחא ז"ע שפעם בא אליו עני שהיה נראה במצב דחוק מאד ונתן לו הרה"ק נדבה ואח"כ שוב נתן לו נדבה. וביאר שבשעה שראה אותו בדחקותו נתעוררו רחמיו ביותר ונתן לו נדבה מתוך רחמנותו, **לכך חזר ונתן לו מתוך רצון לקיים מצות צדקה**, ובוזה ביאר הכתוב (דברים טו, ט) 'נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו', ודרשו חז"ל (ספרי טו) 'נתן נתן' - אפילו מאה פעמים, כי לאחר שנתן צדקה פעם אחת מחמת שהורע לבו בראותו מצוקת העני, יתן שוב כדי לקיים רצונו יתברך.

גמילות חסד אף מתוך יגיעה וקושי

הסימן שידע אם מתחסד עם הבריות מחמת נטיית טבעו וכדומה מחמת פניות אחרות, או שהוא מתוך ביטול מציאותו למדותיו של הקב"ה, **כאשר יבחן עצמו היאך נוהג בעת שצריך להתגבר על טבעו ולהתייגע בעשיית החסד**. כי אם עוסק בחסד מתוך שמדבק עצמו בטובו וחסדו של הבורא יתברך, לא ימנע מעשיית טוב וחסד לבריותיו אף מתוך קושי והתגברות.

כן היה אצל אברהם אבינו שרדף אחר הטוב והחסד אף בעת שנצרך להתגבר מאד עבור זה, כפי שיצא לחזר אחר אורחים ביום שלישי למילתו בעת שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, **כי הפשיט עצמו מכל מציאות עצמית ודיבק כל מציאותו במדת הטוב והחסד** בבחינת 'אמרו צדיק כי טוב' (ישעיה ג, ט) ובוזה נעשה מרכבה לשכינה בביטול הגמור להשם יתברך.

הדבוק באמת במדת החסד זוכה

לאמונה ויראת שמים

בהיות האדם בדרגת צדיק שכל תשוקתו להשפיע
המשך בעמוד הבא >>>

ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם, הנה אנכי נצב על עין המים וגו', והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הוכחת לעבדך ליצחק וגו' (כד, יב-ד).

ברש"י 'אותה הוכחת', ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי ליכנס בביתו של אברהם.

הקשו המפרשים הלא היו בבית אברהם עוד ענינים מלבד מדת החסד, כענין האמונה שהיה מלמד לעוברים ושבים, ומה טעם דרש אליעזר דייקא שתהא גומלת חסדים.

בגמרא (תענית ד.) איתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן שלשה שאלו שלא כהוגן וכו', אליעזר עבד אברהם דכתיב 'והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך' וגו' יכול אפילו חירת אפילו סומא, השיבוהו כהוגן ונזדמנה לו רבקה.

הקשו הראשונים מה טעם שאל שלא כהוגן הלא אמר 'והיה הנערה אשר אמר אליה' וגו', ואם יראה שהיא חירת או סומא לא יאמר אליה.

דבקות במדת חסדו של הקב"ה

ביאור הענין כי האבות הקדושים היו מרכבה לשכינה, ואברהם אבינו נעשה מרכבה לשכינה על ידי שדיבק עצמו במדת החסד, כדאיתא בחז"ל (סוטה יד.) 'ולהלכת בדרכיו' (דברים כח, ט) מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון, כי הבורא יתברך הוא כביכול מציאות הטוב כמאמר הכתוב (תהלים ה, ה) 'לא יגורך רע', ועל ידי שמזכך האדם מדותיו לבל יביט בטובת עצמו, אלא יחזר וידרוש תמיד טובת זולתו נעשה דבוק בהשם יתברך.

אמנם בכדי שיזכה לדבקות זו צריך לדרוש טובת אחרים מתוך ביטול למדת חסדו של הבורא יתברך, ולא רק מתוך

עבודת יצחק לפנות החשמות ולהמשיך תענוג בעבודת ה'

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב (כד, טו).

היינו לפנות החשמות מן העולם. גם 'לפנות ערב' - לפנות עצמו לעריבות והמתיקות שבאלקות.

מרן אדמו"ר מוהר"א ז"ע, זכר צדיק ז':

מאורי אור

פרשת חיי שרה באור רבותינו

ובמצוותיו, ממילא לא יתגדל בלבו במה שהשיג עתה כי קטן הוא בעיניו לגבי מה שמשותקק להשיג, וזהו 'שומר מצוה לא ידע דבר רע' (קהלת ה, ה), שעל ידי ששומר ומצפה תמיד להוסיף בקיום המצוות לא יפול ברשת הגאווה אחר המצוה.

כן היתה עבודת אברהם אבינו כדכתיב (בראשית יח, יט) 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט' וגו', שלא יסתפקו בקיום המצוה וירגישו בנפשם שכבר כילו עבודתם, אלא ישמרו ויצפו תמיד להוסיף בעשיית צדקה ומשפט.

בזה יבואר מה שעשה אליעזר הסימן דייקא במה שתאמר 'שתה וגם גמליך אשקה', כלומר שאחר שתשקוהו תשתוקק להוסיף עוד בעשיית חסד להשקות גמליו ולא תסתפק בחסד שהשקתה אותו. כדרך שדייק באו"ח הק' מה טעם רק אחר שכילתה רבקה להשקותו אמרה 'גם לגמליך אשאב', כי היה זה חלק מהסימן שלא תסתפק במעשה החסד ותרגיש שכילתה עבודתה אלא תשתוקק להוסיף עוד, ובזה ראייה להכנס בביתו של אברהם אבינו שהיתה כן דרך עבודתו.

כן הוא בשבת קודש שמיד אחר שבת יש לו להשתוקק ולצפות לשבת הבאה, ובזה יאיר בנפשו אור השבת אף בימות החול. כמאמר הכתוב (שמות לא, טו) 'ושמרו בני ישראל את השבת', שישמרו ויצפו לקדושת שבת, ועל ידי זה 'לעשות את השבת' אף בימות החול. ונרמז זה בדברי הזמר (כל מקדש) דורשי ה' הדורשים ומצפים תמיד להדבק בהשם יתברך ובמצוותיו זרע אברהם אוהבו שהיתה עבודתו בדרך זו, המאחרים לצאת מן השבת ומיד בצאתם מצפים וממהרים לבוא לשבת הבאה.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, מתוך דב"ק חיי שרה תשס"א, ליל שבת

מרגניתא טבא מיכ"ק מרן אדמו"ר מוהר"י זי"ע

בפרסום ראשון

מקור המנהג שבחור אינו יורד לפני התיבה

בתפילת שחרית

המנהג שבחור שאינו נשוי אינו יורד לפני התיבה בתפילת שחרית, ואילו בתפילת מנחה וערבית לא הקפידו על זה. ואולי מקור המנהג מהא דאמרו חז"ל (ברכות כו) תפילות אבות תקנום, דכתיב באברהם אבינו (יט, כז) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה', וביצחק כתיב (כד, טו) 'ויצא יצחק לשוה בשדה', וביעקב כתיב (בראשית כח, יא) 'ויפגע במקום'.

והנה אברהם אבינו בעת אשר עמד בתפילה ותיקן תפילת שחרית, כבר היה נשוי, משא"כ יצחק ויעקב עדיין לא היו נשואים בזמן שתיקנו את תפילות מנחה וערבית, ויתכן וזהו מקור המנהג.

ותמת שרה בקרית ארבע (כג, ב).

הנשמה יורדת ממדרגתה בהתחברותה עם הגוף

ידוע דמאן דנחית מדרגיה קרי ליה מיתה. וזהו כונת הכתוב, 'ותמת שרה', מאין נמשך נפילת הנשמה ממדרגתה, 'בקרית ארבע הוא חברון', כשמתחברת עם הגוף והחומר הבנוי מד' יסודות, וכן כינו רז"ל לשון עיר לגוף, כמו שאמרו רז"ל (נדרים לב:) 'עיר קטנה' (קהלת ט, יד) זה הגוף.

הנשמה מגיעה לשלמות

בהתחברותה עם שם הוי"ה ב"ה

וכן יש לפרש קצת באופן אחר, 'ותמת' לשון שלמות, כי שלמות הנשמה שנקרא שרה, נמשך 'בקרית ארבע היא חברון', כשמתחבר בקרית ארבע, סוד ד' אותיות שבשם הוי"ה יתברך שמו.

דברי שלום

שרה קידשה את ארבעת היסודות

כי הנה ידוע (עי' שערי קדושה ח"א שער ב) כי מד' יסודות אשר רוח מים עפר נמשך כל התאוות ומדות רעות, ושרה המיתה את כל הד' יסודות הנוטים לצד הרע.

ואמר על מה שאמרו רז"ל (תמיד לב) הרוצה לחיות ימית את עצמו, וקשה הלוא כיון שמת נעשה חפשי מן המצוות (שבת ל), והלוא כתוב (ויקרא יח, ה) 'ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', אלא הפשט ימית את עצמו - היינו הרגש הישות, כמו שאמרו רז"ל (עי' סוטה כא:) ישים עצמו כמי שאינו, וזה ימית את העצמות, וכמו שכתוב (דברים ח, יז) 'כחי ועצם ידי', וזה את עצמו.

אמרי יעקב (סיג הרע"ז)

בגמר המצוה משתוקק לעוד מצוה

והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק וגו' (כב, יד).

יש לבאר מה טעם הסימן דוקא במה שתאמר 'שתה וגם גמליך אשקה' הלא גם אמירת 'שתה' בלבד סימן הוא שגומלת חסדים.

ידוע פירוש הספה"ק על 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו' (תפילת ערבית - ברכת 'השכיבנו'), שאחר עשיית המצוה מבקש השטן להביא באדם הרהורי גאווה. והעצה לזה כדרך דאיתא בבת עין (פרשת כי תבוא) הטעם שברא הקב"ה טבע האדם יש לו מנה רוצה מאתים, כדי שלא יסתפק באשר משיג בעבודת הבורא אלא ישתוקק תמיד להשיג יותר ויותר. ועל ידי שבגמר המצוה ישתוקק להשיג יותר דבקות בהשם יתברך

לאחרים, נמצא עומד תמיד לפני ה' בלא שום מחיצה כביכול, כמאמר הכתוב (תהלים סח, ד) 'צדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים' ואזי זוכה ממילא לאמונה וליראת ה'. כדרך מאמר מרן הבעש"ט הק' (עיין דברי שלום פרשת קרח) כל הנגיעים אדם רואה חוץ (נגעים ב, ה) - שרואה רע אצל זולתו הרי זה מנגיעי עצמו - מתוך שיש רע בו עצמו. ממילא כאשר זיך עצמו לראות אך טוב בחבירו ולדרוש תמיד טובתו, הרי זה מתוך שאין בו מציאות רע ונמצא עומד לפני אלקים בלא שום חוצץ ומונע, וממילא מרגיש בנפשו בהירות האמונה ויראת אלקים.

בזה יבואר מה שעשה אליעזר סימן לידע דייקא אם הנערה גומלת חסדים, אף שהיו בביתו של אברהם אבינו עוד ענינים מלבד גמילות חסד. כי מאחר שהיא גומלת חסדים מתוך רצון אמיתי להדבק במדת הטוב והחסד, ודאי יש בה אף אמונה ויראת שמים וראויה להכנס בביתו של אברהם אבינו.

מהו הסימן בהיותה גומלת חסדים

אמנם על זה אמרו בגמרא שהיתה שאלתו שלא כהוגן, כי אף שהנוהג במדת החסד מתוך שמדבק עצמו במדותיו של הקב"ה זוכה בזה לאמונה ויראת ה', הלא יש שעוסקים בחסד מתוך נטיית טבעם או לכל מיני טובת הנאה ואין באים על ידי זה להדבק ביוצרים.

זהו שאמרו יכול אפילו חירת אפילו סומא, חירת מורה כי האדם צריך להיות הולך בעבודת בוראו להוסיף תמיד בקדושה ובהירות האמונה, ופן היא חירת שאין מתעלה בעשיית החסד מתוך שאינו בכונה נכונה.

וסומא מורה כמאמר הצדיקים סומא באחת מעיניו פטור מן הראיה (הגיגה ב), שיש לאדם שתי עינים לראות באחת מהן גדלות הבורא - כי אראה שמים מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת' (תהלים ח, ד) ובאחת מהן שפלות עצמו - 'מה אנוש כי תזכרנו' (שם פסוק ה), והסומא באחת מעיניו שרואה רוממות האל-ל ואין רואה שפלות עצמו פטור מן הראיה. וכן הנערה העושה חסד שמה אין מעשיה מתוך ביטול להשם יתברך בהכרת גדלות הבורא ושפלות עצמו, וא"כ אין החסד ראייה להיותה ראויה להכנס בביתו של אברהם אבינו שנעשה מרכבה לשכינה בעשיית החסד.

ואף ששאל שלא כהוגן השיבוהו כהוגן ונזדמנה לו רבקה, שהיה אצלה מעשה החסד בכונה טהורה להדבק במדותיו של הקב"ה ובאה על ידי החסד לאמונה ויראת ה', וראויה להכנס בביתו של אברהם אבינו.

יעזור השם יתברך שנזכה להדבק במדותיו של הקב"ה. השבוע יומא דהילולא של דודי זקיני המשמרת שלום, זכות הצדיקים יגן עלינו ועל כל ישראל שנזכה לכל ההשפעות טובות בגשמיות וברוחניות ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

חיי שרה תשס"ח, רעוא דרעיון

דע חובתך בעולמך

יש לחפש למה נשלח לעוה"ז

ויאמר בוא ברוך ה' (כד, לא).

במדרש רבה (ט, ס) על ששרת העבד להצדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך. אמר זקני הקדוש [בעל חידושי הרי"מ] מו"ד ז"ל כל אחד מישראל נשלח לעולם הזה לעשות שליחות של הקב"ה, וכשישרת באמונה לתקן ולחפש שימלא שליחותו יצא מארור לברוך.

שפתי צדיק (פליץ)

ביטול ההטבה האישית לטובת הכלל

איתא בגמרא (שבת קיח:) אמר רבי יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי, יודע אני בעצמי שאיני כהן ואם יאמרו לי חברי עלה לדוכן אני עולה. ובראשונים (עיין תו"ה אילו) הקשו הלא אסור לישראל לברך ברכת כהנים, הכיצד היה רבי יוסי יכול לעלות לדוכן אם יודע שאינו כהן.

בדרך רמז יש לפרש דאיתא בסנהדרין (לב:) 'צדק צדק תרדוף' (דברים טז, כ) הלך אחר חכמים לשייבה וכו' אחר רבי יוסי לצפורי, ובסוכה (טז:) פירש"י (ד"ה על פי) רבי יוסי ראש של ישיבת צפורי הוה. והנה הכהן עבודתו לקרב את בני ישראל לאביהם שבשמים ולהמשיך להם שפע מלעילא, כפי שמקריב קרבנות שמקריבים את ישראל להשם יתברך ומברך את ישראל באהבה.

על זה אמר רבי יוסי יודע אני בעצמי שאיני כהן, כי בהיותו ראש ישיבה היה עסוק תמיד בהרבצת תורה ולא היה תפקידו לדאוג לצרכי התלמידים בגשמיות וברוחניות. ואעפ"כ אם יאמרו לי חברי עלה לדוכן, שמעתה יעסוק אף בצרכי התלמידים, הן בגשמיות שיהא לכל אחד כל הנצרך לו, והן ברוחניות לקרבם לעבודת ה' כל אחד לפי כחות נפשו, אני עולה ונוטל עלי תפקיד זה.

אף שהיה יכול לומר, הלא הנני משקיע כחי וזמני בהרבצת תורה וראשי מונח בהכנת השיעורים, והכיצד אתפנה לדאוג לצרכי התלמידים. לא הביט על טובתו האישית. והסכים לעסוק אף בזה, באם זהו הנדרש ממנו לטובת הכלל.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, מתוך שיחה לבני הישיבה במעמד הכתרת הרה"ג שלום וינברג שליט"א למנהל הרוחני, ה' אייר תשע"ב

עבודת אמת בלא חשבונות עצמיים

במשנה (שקלים ה, א) אלו הן הממונים שהיו במקדש וכו' פתחיה על הקנין פתחיה זה מרדכי, למה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח בדברים ודורשין.

יש לבאר מה טעם היה מרדכי הצדיק צריך להיות ממונה לקנות את הקנין - הציפורים לקרבן עבור המחוייבים בהם, ומדוע לא היה יכול אדם פשוט יותר להיות ממונה על כך. ובגמרא (מנחות סה.) איתא שהיה יודע לבדוק את נדרי הנשים ולידע איזה קנין התחייבו.

בדרך רמז יש לומר שבמגילה (אסתר י, ג) נאמר 'כי מרדכי היהודי וגו' ורצוי לרוב אחיו, פירש"י ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו. אמנם מרדכי סבר שאף מחמת שנעשה קרוב למלכות מוכרח להתבטל מתלמודו, כיון שזהו הנדרש ממנו עתה לטובת הכלל אין לו להביט בטובתו האישית.

בדרך זו יש לפרש שבעת עלו בני ישראל מבבל בימי עזרא ובנו את בית המקדש, בתחלה לא היה בנמצא כל כך מי יעסוק בכל הנצרך לעניני המקדש ועבודת הקרבנות. ובראות מרדכי הצדיק שנדרש עתה ממונה על הקנין לטובת הכלל, לא הביט על כבודו ומעמדו ולקח על עצמו את התפקיד אף שהיה מקומו האמיתי בהוראת תורה לישראל.

זהו דרך האמת בעבודת הבורא, שבעת מכיר האדם שעתה רצונו יתברך שיעסוק בענין הנצרך לטובת אחרים בכלל או

בפרט, לא יביט על כבודו ועל טובתו האישית, אלא יבטל רצונו לעשות רצון קונו.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, מתוך דב"ק בשמחת אירופי הרי"ד יואל זילברפרב הי"ו, י"א אדר תשע"ב

דום לה' והתחולל לו - החובה לסבול עול הגלות

ושברה

ואלה שמות בני ישמעאל ... ומשמע דומה ומשא (כה, יג-יד).

ואתם אחינו, יודע לכם שהקב"ה הפילנו במהמורות עונותינו בתוך אומה זו שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שגזר עלינו ית' (דברים לב, לא) 'ואויבינו פלילים', ושלא עמדה על ישראל אומה יותר אויבת ממנה ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם. שאפילו דוד המלך ע"ה כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל ואמר (תהלים קכ, ה) 'אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר', וראו איך זכר קדר משאר בני ישמעאל, לפי שהמשוגע הוא מבני קדר כמו שהוא מפורסם מיוחסו.

ועוד דניאל לא סיפר קטנותינו ודלדולנו אלא במלכות ישמעאל שתכנע במהרה, שכן אמר דניאל (ח, ט) 'ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמס'. ואנחנו בעודינו סובלים שעבודם וכזביהם ושקרונם למעלה מיכלתינו שאין ביכולת האדם כח לסבול. ויהי כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים לח, יד) 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו', כמו שהוכיחונו רבותינו לשאת כזבי ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו, וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו 'משמע דומה ומשא' (בראשית כה, יד) - שמע דום ושא. וכבר הסכמנו כלנו גדולים וקטנים לסבול שעבודם, שכן אמר ישעיהו ע"ה (ישעיהו ג, י) 'גוי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק'. ועם כל זה לא נוכל להנצל מרוב רעתם ופחזותם, בכל זמן וכל זמן שאנו רודפים שלומם הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכ, ז) 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה'...

אגרת הרמב"ם לבני תימן

ומשמע דומה ומשא. אלו נקראו על שם הגלויות בעוד שישראל כפופים תחת ידיהם, 'משמע' - שומעים הרפתם מהם, 'דומה' - ושותקים ואינם משיבים, 'משא' - צריכים לסבול עולם הקשה בעוד שהם ברשותם.

ואם עשו כן מה שכרם, הרי שכרם מפורש אחריהם. 'חדד' - פירוש שיהיו בניו מחודדים וחרפים, 'ותימא' - פירוש שיהיו בניו מפולפלים ובקיאם בתלמוד שכתוב בו וכי תימא, 'טור' - פירוש יזכה לתורה הניתנה בהר סיני, כי כן תרגם הר טור, 'נפיש' - פירוש יפרה וירבה, תרגום 'פרו ורבו' - פושו, 'וקדמה' יזכה שיהיה בארץ הקדש שהרי ירושלם היא במזרח.

פירוש רבינו אפרים על התורה

שמחו בה' וגילו צדיקים

בהדרת הכבוד ובחודת קודש
נשגד ברכת מזול טוב מעומקא דליבא
קדם אבינו רוענו

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעון קדשו
בהולדת הנכד למז"ט
בן לחתנא רבי נשיאה

הרה"ג נפתלי צבי הלוי ואזנר שליט"א

יזכה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
לראות רוב נחת דקדושה
מכל יוצ"ח מתוך רוב אושר ושמחה

בקידה אל מול פני הקודש

רבנו ותלמידיהוון

המערכת

ברכת כהנים בחוץ לארץ בכל יום

חידוש נפלא של רבינו הגד"ק ה'משמרת שלום' ז"ע
מאמר מיוחד לקראת יומא דהילולא דיליה – ב"ז מרחשוון
[ב]

בפרק הקודם למדנו על מבוכת גדולי האחרונים כיצד לנהוג למעשה בברכת כהנים בחוץ לארץ. כשמחד תקנו גדולי הראשונים בארץ אשכנז שלא ישאו כהנים כפיהם אלא בתפלת המוסף של יום טוב. מאידך תמהו הם על תקנה זו ועל טעמה, וכל טעם שנאמר לא יספיק לבטל מצוות עשה של הכהנים לברך את בני ישראל מדי יום ביומו. ע"ש ותמצא נחת.

מוחו החריף והגאוני של רבינו המשמרת שלום, שתדיר הגה חידושים נפלאים לאמיתתה של תורה המתבדרים בי מדרשא. מצא גם הפעם מקום ובקעה להתגדר בין הרים גבוהים אלו.

שליח הציבור בחו"ל יהא כהן

כותב רבינו בספרו הבהיר 'משמרת שלום' [סימן י' אות ט']: אומר אני, שיש להדר שכהן יהא שליח ציבור לחזרת התפילה בקול רם בשחרית, ובפרט בשבת קודש, ובפרט במוסף דשבת ודראש חודש ודחיה"מ.

אחת מהראיות שמביא רבינו הוא מקונטרס המנהגים של כ"ק מרן אדמו"ר הזקן ז"ע וז"ל: אם היה הש"ץ כהן, היה מרכין את ראשו בשעה שהיה אומר ברכת כהנים, להראות לקבל הברכה מן הכהן, עכ"ל, הרי לנו מעשה רב שכשהחזן כהן יש משמעות נוספת לאמירתו את פסוקי ברכת כהנים – לבד מדרך תפילה.

מעתה נכנס בעומק דבריו ונחזה כי דברי פי חכם חן ושפתיים ישק. וזאת למודעי כי לא נכנסנו לכל פרטי המו"מ ששולה רבינו מעומקה של תורה ובאנו רק להטעים את הקוראים מצוף תורת שלום.

כללות הדינים בברכת כהנים

סדר ברכת כהנים בזמננו כך הוא: הכהן עומד ומברך ובסוף הברכה סב ופניו אל העם, נושא שתי כפיו המכוסים בטלית והבעל תפילה מקרא אותו מילה במילה ואומר אחריו, ומברך את ישראל באהבה.

חמשה דינים מצאנו כאן א. עמידה ב. ברכה ג. החזרת פנים אל העם ד. נשיאת כפיים ה. הקראת הברכות על ידי אחר. יש לברר מה מהדינים האלו הם לעיכובא, ומה עשו רק כמעלה בעלמא.

החזן אינו מברך ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן

ברכת המצוות לעולם אינה מעכבת את עשיית המצוה, ואם אין יכול לברך יכול לעשות מצוה ללא ברכה להלכה. ממילא בנידון דידן שנהגו כל ישראל שלא לעלות לדוכן

וודאי שיכול החזן הכהן לצאת ידי חובתו מדאורייתא, אף ללא ברכה. אך מביא רבינו שהקשה עליו 'מופלא אחד' מדיוק דברי המחבר בשו"ע סק"ח סעי' כ"ב וז"ל: וכשהחזן כהן יעמד ישראל אצלו ויקרא ויקרא אתם והחזן עומד ושותק [היינו שהחזן לא יברך ברכת כהנים משום טירוף הדעת כמבואר בסעיף כ'].
הקשה אותו תלמיד חכם לפי דברי רבינו שיכול לצאת ידי חובתו מדאורייתא גם ללא ברכה, מדוע ישתוק אותו כהן? הלא יכול להקרות את הכהנים כמו כל החזנים גם ללא ברכה ויצא לכה"פ חובתו מדאורייתא. משיב ע"ז רבינו (ד"ה והנה) דאם אמנם במקום דאי אפשר לקיים המצוה כצורתה, כגון בחו"ל, יכול הכהן לומר ברכת כהנים בדרך תפילה ולצאת מצוות ברכת כהנים. אך במקום שהכהנים עולים לדוכן ונעשית המצוה כתיקונה, ואילו הוא עצמו תקנו לו חז"ל בפירוש שלא יברך, אזי אם יאמר עם הכהנים ברכת כהנים – גם בדרך תפילה, יעבור על תקנת חז"ל, וגם לא יעלה בידו מאומה מחמת שבמקום שיכולים לעשות המצוה כתיקונה לא מהני עצת רבינו.

ברכת כהנים ללא נשיאות כפים

מקור דיני ברכת כהנים בזמן הזה הוא בגמ' סוטה לח. ושם מיייתי הגמ' ברייתא "כה תברכו – בנשיאות כפים אתה אומר בנשיאות כפים! או אינו אלא שלא בנשיאות כפים נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, מה להלן בנשיאות כפים אף כאן בנשיאות כפים".

אמנם בטור סעי' יד כתב: ואין מברכין אלא בלשון הקודש ובעמידה ובנשיאות כפים ובקול רם. ובספרי מסמך להו אקרא כה תברכו. מקשה הב"י על אתר מדוע מביא הטור ספרי הלא גמ' מפורשת היא בסוטה? ועי' ב"ח מה שיישב, עכ"פ מדויק מכאן העולת תמיד דלאו מדאורייתא הוא אלא דין דרבנן ואינה מעכבת את המצוה דאורייתא וכן איתא להדיא בשו"ת הרידב"ז (ח"ו סימן ב' אלפים אות ז)

אמנם רבינו תולה הדבר במחלוקת אחרונים המובא בשע"ת ובאה"ט האם עמידה בברכת כהנים מעכבת. הבאה"ט (ס"ק כ"ה) כתב בשם שו"ת שבות יעקב (להגאון ר' יעקב ריישער מפראג) דעמידה אינה מעכבת, הגם שתוס' בסוטה כתבו דעמידה חמורה יותר כיוון דהיקש גמור הוא ע"ש, ולא יתכן שהשבות יעקב חולק להדיא על התוס', ע"כ שס"ל להשב"י דבמקום אונס עמידה לא מעכבא, וא"כ כל שכן דנשיאות כפיים שאין עליה היקש אזי במקום אונס ותקנת גאונים יכול לצאת ידי חובתו אף ללא נשיאות כפים.

[ראה זה פלא שרבינו עצמו לא היה בידו הספר 'שבות יעקב כמו שכתב בתוך דבריו בביאורים אך בדעתו הרחבה הוציא דס"ל

להשבות יעקב דגם נשיאות כפים אינה מעכבת - עי' בדבריו הבהירים ותמצא נחת ואכן בספר שבות יעקב אי' להדיא דנשיאות כפים אינה מעכבת.]

אך כתב השע"ת (ס"ק כ"ה) בשם מרנא ורבנא רשכבה"ג הנודע ביהודה שכתב בתשובותיו (אור"ח סי' ה) להדיא שעמידה מעכבת וגם נשיאות כפים מעכבת הוא מפורש בסוגיא דסוטה – ע"ש דבריו באריכות. אמנם לא נוכל להתעלם מהא דכתבנו לעיל דהטור מיייתי ספרי כאסמכתא ולא מיייתי הגמ' בסוטה ומשמע דס"ל דהגמ' בסוטה לא להלכה היא – עכ"פ הנודע ביהודה ס"ל דנשיאות כפים מעכבת.

אך רבינו בשלו עומד שיתכן דמה שכתב הנודע ביהודה היא רק במקום או בזמן שמברכים ברכת כהנים כתיקונה ברוב עם, עם ברכה לפניו, וברכה לא שייך לומר אלא אם כן מקיים כל המצוה כתיקונה, אבל בימות החול בארצות אשכנז שאנוסים הם מכח תקנת הגאונים "אפשר דמודו דיש סרך מצוה בזו".

החזרת פנים אל העם

בגמ' – כה תברכו, פנים כנגד פנים אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף? ת"ל אמור להם כאדם האומר לחברו. וכן נפסק בשו"ע סעי' י' "ומחזירים פניהם כלפי העם". וכתב ע"ז הפמ"ג במשבצות זהב (ס"ק ט) להדיא דדין זה אינו לעיכובא, וכן בשו"ע הרב ז"ל כתב וזה לשונו: אבל בדיעבד אינו מעכב, שהרי עיר שכולה כהנים כולם עולים לדוכן, אע"פ שאין מברכין כאדם האומר לחברו פנים כנגד פנים כמו שיתבאר.

גם הגאון בעל הברוך טעם מביא בשם המהרש"ל שלהחזיר פניהם אל העם הוא מצוה מן המובחר ומשמע שלא מעיקר הדין.

עוד סברא לסמוך שיש מהעם העומדים לפני החזן ובצדדיו ולהלכה נפסק דמקרי לפני הכהנים ע"כ יש לסמוך גם על זה.

מחלוקת הפוסקים האם לומר 'כן יהי רצון' או אמן והכרעת רבינו

בסעיף ח' כתב רבינו בירור האם לענות אמן כשהחזן אומר יברך או 'כן יהי רצון' ומביא פלוגתא דרברבתא, ומסיק שם שכדי לצאת כל השיטות ירד הכהן לפני התיבה ואזי יאמרו הקהל אמן לאחר ברכת הכהנים ונימלט ממחלוקתם של גדולי הפוסקים.

לסיכום: לדעת השבות יעקב וודאי שיש מצוה רבה מדאורייתא לכהן להיות חזן, ואף לדעת הפוסקים האחרים יש מצוה בזאת, הברכה לפניו אינה מעכבת. ואף החזרת פנים אל העם אינה מעכבת המצוה. רק יענו הקהל אמן ולא כן יהי רצון, כך תחול עליהם הברכה.

וכמו שכתב רבינו בעצמו: על כן אני במקומי עומד. ומנהגי כשכהן מתפלל, אני מחזיר פני כנגד פני הכהן לקבל הברכה, ואני עונה ג' פעמים אמן

רבות האריך רבינו במשא ומתן בעומקה של הלכה בראיות לכאן ולכאן ולא הבאנו את כל דבריו אלא עיקרם של דברים כפי הבנתנו הדלה ואם שגינו ה' הטוב יכפר.